

De Zwarte Ruiter

Hans Gruijters (1925-1980)

Door Frans Ceelen

Op maandagavond 15 november 1954, even na zeven uur, wordt het postkantoor van Ravenstein overvallen. Een gemaskerde persoon dringt het kantoor binnen via de zij-ingang, lost zonder enige waarschuwing een schot op de nog aanwezige directeur, de 52-jarige Jan van Dieten, en verdwijnt met de schamele buit van een geldkistje, waarin zich slechts een klein bedrag aan geld en enkele postzegels bevinden. De directeur is in de buik getroffen en wordt in levensgevaar naar het ziekenhuis te Oss vervoerd. Daar overlijdt hij vervolgens aan zijn verwondingen.

De bandiet had het allemaal goed georganiseerd. Hij had eerst de politie weggelokt uit de plaats door omstreeks kwart over zes de brandweer van Ravenstein te alarmeren met de mededeling, dat er in het naburige Neerlangel brand was uitgebroken. Aldus het verslag van de gebeurtenissen in de *Provinciale Noord-Brabantse Courant "Het Huisgezin"* van 16 november 1954.

De Rijkspolitie van de post Ravenstein van de groep Berghem start het onderzoek naar deze roofoverval. Uit het rapportenboek van de post Ravenstein blijkt dat de dienstdoende wachtmeester zich ten tijde van de overval bevond op de plaats van de brand te Neerlangel. Hij werd daar rond 19.25 uur door de chauffeur van Dr. Suijters uit Ravenstein op de hoogte gebracht van de roofoverval. Bij aankomst in het postkantoor te Ravenstein ligt het slachtoffer Van Dieten nog krimpnd van pijn te wachten op vervoer naar het ziekenhuis te Oss.

De wachtmeester verhoort de telefoniste, mejuffrouw M. Boll, die tijdens de overval in dienst was. Zij verklaart dat er een met een zwarte doek gemaskerde man binnenkwam. Die man was ongeveer 1.80 meter lang, gekleed in een blauwe overall. Toen Van Dieten in de richting van de brandkast liep, vermoedelijk met de bedoeling die dicht te werpen, loste de gemaskerde man een schot uit een pistool kaliber 7.65 mm, zoals later bij het vinden van de huls zou blijken. Hij trof Van Dieten in de buik. De overvaller rende met een geldkistje onder de arm naar een gereedstaande auto die voor het postkantoor stond en reed met snelle vaart weg in de richting Herpen. Deze feiten werden meteen doorgebeld naar de gemeentepolitie Nijmegen, 's-Hertogenbosch en Oss om de voornaamste toegangswegen te doen bewaken c.q. te surveilleren.

Een half uur later kon de wachtmeester aan de hand van andere getuigenverklaringen ook het vermoedelijke kenteken doorgeven: M-48080. Via de groepscommandant Berghem werd de districtscommandant der rijkspolitie te 's-Hertogenbosch op de hoogte gebracht, die vervolgens de officier van justitie in kennis stelde. In de loop van de nacht verschenen op de plaats delict de officier van justitie mr. van Imhoff en de substituut officier van justitie mr. Bruigom, de luitenant der rijkspolitie Hulsmans, de adjudant Blauw van de districtsstaf der rijkspolitie te 's-Hertogenbosch en de opperwachtmeester Volk van de districtsrecherche der rijkspolitie. Het sporenonderzoek leverde één vingerafdruk op, op de deur van de brandkast. Ook werden gipsafgietsels gemaakt van door de auto achtergelaten bandindrukken.

Inmiddels was vastgesteld, dat een auto met het kenteken M-48080 op 11 november 1954 te

Nijmegen was gestolen. Het was een Ford Sedan, 1948, vierdeurs. Het bandenprofiel van de gevonden auto kwam overeen met het te Ravenstein gevonden profiel. In de dagen daarna komen er ongeveer 62 tips binnen bij de politie te Ravenstein (telefoonnummer 59). De gemeentepolitie Utrecht vraagt aandacht voor een man die kortgeleden uit de gevangenis was ontslagen. Die man, bijgenaamd "Arnhemse Nol" zou volgens de Utrechtse politie tot alles in staat zijn. De politie te Zaltbommel meldt dat een helderziende zich beschikbaar wil stellen voor het onderzoek. Hij heeft gezegd dat de auto in het plaatsje Mierlo was geweest. De gemeentepolitie Amsterdam vestigt de aandacht op de "Jonge Toon de Soep" uit Oss (bekend van zijn aandeel in De Osse Bende).

Adjutant Van Casteren uit Helmond vestigt op 17 november 1954 de aandacht op Johannes Josephus Gruijters, koopman, geboren te Boekel, 28 april 1925, wonende te Mierlo-Hout. Volgens die adjudant schrikt Gruijters nergens voor terug en wordt hij zeker in staat geacht tot het plegen van een gewapende overval. Van de groepscommandant te Mierlo wordt vernomen dat Gruijters "connectie" heeft met een Belgisch meisje, die op een kamer woont in een patat-friteszaak te Helmond. Gruijters zou maandagavond 15 november 1954 rond 18.00 uur met zijn autootje, klein wagentje, groenachtige kap, de rest beige of grijs, in de richting Helmond zijn vertrokken. Op dinsdag 16 november is hij opnieuw rond 18.00 uur met die auto vertrokken in de richting Mierlo. En op woensdag 17 november is hij omstreeks 16.55 uur, volgens verse bandensporen op het erf, weggereden, doch onbekend waarheen.

Het geldkistje wordt op dinsdag 16 november op de Udensedreef onder Schaijk teruggevonden. In de buurt ligt nog wat kleingeld tot een bedrag van f 2,55. De postzegels zitten nog in het kistje. Dan wordt in de vroege morgen van woensdag 17 november aangifte gedaan door een inwoner van de gemeente Budel-Schoot: er ligt een auto ergens langs de weg halverwege in een sloot, op een afgelegen stukje grond vlakbij de Nederlands-Belgische grens. In opdracht van de officier van justitie wordt de wagen overgebracht naar 's-Hertogenbosch.

2. De Zwarte Ruiter

Aanvankelijk ziet de politie in Hans Gruijters, alias de Zwarte Ruiter, nog geen serieuze verdachte voor de roofmoord te Ravenstein. Dat verandert als hij op 31 december in Boekel een fietser doodrijdt. Zijn auto wordt herkend en de politie probeert hem te arresteren. Als dat mislukt, volgt een fanatieke jacht van het gehele Nederlandse politiekorps op Gruijters. Het duurt nog zes dagen voor hij kan worden gearresteerd. Na zijn arrestatie komt ook zijn betrokkenheid bij de overval van het Ravensteinse postkantoor aan het licht.

Hans Gruijters is op 28 april 1925 te Boekel geboren. Zijn opvoeding zal voor een groot deel bepaald zijn door het feit dat hij 20 broers en zusters had. Tegen het eind van de jaren twintig verhuist het gezin Gruijters van Boekel naar Beek en Donk. Het grootste deel van zijn jeugd brengt hij daar door. Na de lagere school wordt hij er knecht bij een groenteboer. Hij werkt daar ongeveer acht maanden en komt vervolgens bij een plaatselijke kolenboer terecht. Niet lang daarna neemt zijn zus Riek hem onder haar hoede en bezorgt hem een baantje in de motorhandel van haar man te Helmond.

Maar werken in dienst van een baas bevalt hem niet zo. Hans heeft angst voor zijn vader

Frans, die inmiddels commissionair in vee is. Hij zoekt kopers voor het vee van de boeren en ontvangt daarvoor provisie. Hans veinst een onderdanige houding tegenover zijn vader. Zo nodig wordt die onderdanigheid met fysiek geweld afgedwongen. Echter, zodra vader weg is, gaat Hans zijn eigen weg; de ruimte die zijn moeder hem geeft, buit hij uit. Wat Hans voor zijn vader voelt staat in scherp contrast met de gevoelens voor zijn moeder. Hans is een opportunist in de letterlijke zin van het woord. Hij gaat precies zover als de ander of de situatie dat toelaat. In de relaties die hij later met andere mensen zal krijgen, zal hij zowel moeten geven als nemen, iets wat hij nauwelijks geleerd heeft. Hij blijft dan ook op zoek naar mensen die toelaten wat hij wenst, die ontzag voor hem hebben, die zich zijn mindere tonen of die hem bewonderen. Hij ontvlucht personen of instanties die eisen aan hem stellen of hem overheersen.

Gruijters heeft altijd belangstelling gehad voor beroemde en vooral beruchte persoonlijkheden. Zijn idool was de Siciliaanse bandiet Salvatore Giuliano. Deze leefde van 1922 tot 1950. Nadat Giuliano in conflict was gekomen met een belastingambtenaar, hield hij zich onder bescherming van de maffia schuil in de moeilijk toegankelijke heuvels ten zuiden van Palermo. De laatste zeven jaar van zijn leven opereerde hij van daaruit als bandiet, separatist en communist. Door verraad kwam hij om het leven.

Op zijn vijftiende jaar werd Hans Gruijters arbeider in een Duitse metaalfabriek. Hij kwam, na dertien maanden, in 1941 terug. Hans droeg in de oorlog een Duitse legerpet, rangonderscheidingstekens en een legerriem. Het was voor hem een symbool van zekerheid en zelfdiscipline. Het schonk hem zoveel zelfvertrouwen dat hij in zijn namaak uniform auto's aanhield en ze vervolgens weer verder liet rijden. In zijn zelfverzekerdheid stal hij ook enkele malen een fiets. In 1941 werd hij hiervoor veroordeeld tot vier maanden tuchtschoolstraf. In 1942 stal hij, kort na zijn vrijlating, opnieuw een fiets te Helmond. Hij kreeg hiervoor, mede op aandringen van zijn ouders, een vierjarige Ter Beschikkingstelling van de Regering (jeugd-TBR).

De zwaarte van die straf moet Hans pijnlijk getroffen hebben. Hij werd geplaatst in een rijksopvoedingsgesticht te Doetinchem. Tegen het einde van de periode van heropvoeding werd hij enige tijd onder toezicht te werk gesteld in een hotel te 's-Hertogenbosch. Hier werd hij gebrandmerkt als gestichtjongen. De Zwarte Ruiter schreef zelf een verhaal over zijn ervaringen over de tewerkstelling in 's-Hertogenbosch, de bevrijding en zijn problemen met de ondergrondse en de opsporingsdienst na de bevrijding. Een fragment hiervan heb ik aan het eind van dit verhaal opgenomen.

In september 1944, na de bevrijding van 's-Hertogenbosch, ging hij terug naar Beek en Donk. Waar zijn bezigheden hem ook brachten, steeds keerde Hans terug naar zijn geboortestreek: de westelijke Peelrand. Zijn territorium had Helmond als centrum en was ongeveer 120 km² groot. In Boekel was hij geboren, in Beek en Donk woonde hij in de jaren daarna. In Oost-Brabant vond Hans mensen bij wie hij zich het best thuis voelde, mensen met gelijksoortige ideeën en omgangsvormen. De middelen voor het eerste levensonderhoud waren hier vaak zo schaars dat er een ruime tolerantie bestond ten aanzien van de manier waarop men deze bemachtigde.

Direct na de oorlog waren er bijna alleen mogelijkheden in de illegale of zwarte handel en de smokkel om wat te verdienen. Hans maakte hier gebruik van en werd actief in de sluikhandel.

Na 1949 was de vraag naar illegale producten bijna geheel verdwenen. Alleen gestolen en geheelde goederen werden nog via deze wegen verhandeld. De carrière van Hans was nauw verbonden met deze ontwikkeling. Over dit facet van zijn leven is de film en de sterk gero-mantiseerde televisieserie *De Zwarte Ruiter* gemaakt. Want hoe verkeerd iemands optreden ook in de ogen van de lokale bevolking ook was, verraden aan de autoriteiten zou het laatste zijn. Verraad was een van de meest ernstige overtredingen tegen de plaatselijke morele code. Bovendien hing er ook een soort waas van heldendom om hem heen. Daarbij kwam dat hij landschappelijk gezien de streek door en door kende. Beter dan de meeste wetshandhavers kon hij zich hier oriënteren en dit was een van de redenen waarom Hans zo lang uit handen van de politie kon blijven.

In 1947 kwam Hans opnieuw in aanraking met justitie. Weer werd hij beschuldigd van het stelen of helen van een fiets. Hiervoor kreeg hij een jaar gevangenisstraf. In 1949 werd hij opnieuw veroordeeld voor diefstal van ongeveer f 700,00 en 50 kilogram spek. Hij kreeg hiervoor 12 maanden gevangenisstraf, waarvan 6 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar. In september 1951 stal Hans een reserveband van een auto te Heeze. De rechter veroordeelde hem tot een geldboete en een voorwaardelijke gevangenisstraf van twee maanden met een proeftijd van 2 jaar. In november 1951 stal Hans een partij koper in Sint-Oedenrode en werd veroordeeld tot 4 maanden gevangenisstraf.

In 1952 kwam Hans in financiële moeilijkheden en kreeg hij ondersteuning van het plaatselijke Armenbestuur. Het stuitte de mensen in zijn woonplaats Mierlo-Hout echter tegen de borst dat Hans zijn ondersteuning in luxe auto's kwam ophalen. Zijn aanzien liep hierdoor een flinke deuk op. Dit moet voor Hans een reden zijn geweest om actief te worden in het openbare dorpsleven, iets wat hij daarvoor nog nooit had gedaan. Hij hielp mee aan de organisatie van het kersenfeest in Mierlo en reed in de optocht mee. Gezeten op een zwart paard, in een zwart lederen jas en met een zwarte hoed op, schoot hij met een klappertjespistool in de lucht. Op deze wijze beeldde hij zijn bijnaam uit waaronder hij in de streek bekend stond, ontleend aan het café "De Zwarte Ruiter" dat door zijn broer werd gedreven.

Hij werd actief in de autohandel, maar dat leverde te weinig op om de levensstandaard te bekostigen die hij gewend was. Daarom stal hij auto's of voerde ze illegaal in. In 1954 werd hij veroordeeld tot een maand gevangenisstraf voor verboden wapenbezit. In de bossen van Sint-Oedenrode had hij met een stengun "geoefend".

3. Escalatie

In 1954 werd Hans Gruijters, alias De Zwarte Ruiter, nog maar door een kleine kring van familieleden, vrienden en collega's gesteund. Hans overtrad vaker de wet en maakte meer fouten. Nadat de politie in december 1954 een aanhoudingsbevel tegen hem had uitgevaardigd, vluchtte hij. Hans raakte, zoals hij dat zelf noemde, in een vluchtpsychose. De misdrijven volgden elkaar steeds sneller op. Op 6 januari 1955 werd Hans in Tilburg gearresteerd.

Tot aan de roofoverval in Ravenstein was Hans eigenlijk niet meer geweest dan een gelegenhedief. Zijn inbraken waren nauwelijks voorbereid. Zelden was hij geïnformeerd over de buit. Hij maakte geen gebruik van tipgevers en de gevolgen daarvan waren merkbaar. Zijn inbraak bij de burgemeester van Dinther is exemplarisch voor zijn geïmproviseerde aanpak. Na

dat Hans de burgemeester met zijn vrouw het huis had zien verlaten, klom hij via een raam op de eerste verdieping naar binnen. De brandkast was afgesloten en daarom wilde Hans deze in zijn geheel meenemen. De kast was bijzonder zwaar, zodat hij naar een geschikt transportmiddel moest zoeken. Achter in een schuur vond hij een kruiwagen. De hond die daar lag blafte, maar Hans wist deze weer rustig te krijgen door hem "toe te spreken".

Toen Hans probeerde de brandkast in de kruiwagen te plaatsen, begaf deze het. Hij ging op zoek naar een ander vervoermiddel. Bij de plaatselijke stoomzuivelfabriek "Onder Gods Zegen" vond hij een bakfiets. Hij kon de brandkast op de fiets krijgen door deze eerst op zijn kant te leggen, de kast in de rand van de bak te schuiven en vervolgens geheel overeind te tillen. Met de bakfiets reed hij door de donkere en mistige straten naar zijn auto die buiten het dorp stond geparkeerd. Hans laadde de kast over en duwde de bakfiets in het riviertje de Aa. Thuis, in Mierlo-Hout, haalde hij een bijl en reed vervolgens naar een stille plek langs het Eindhovenskanaal. Hier kapte hij het deurpaneel uit de metalen brandkast. Al die moeite bleek niets op te leveren: er zat niets van waarde in de brandkast. Teleurgesteld gooide hij alles in het kanaal.

Hans was een echte Einzelgänger: hij deed alles alleen. Een mislukking als deze was het risico; minder kans op verraad of ontdekking het voordeel. Bij zijn daden vertrouwde Hans geheel op zijn kunde om snel en geruisloos gebouwen in en uit te komen. Met snelle, vaak van artsen gestolen auto's verdween hij dan in het Brabantse landschap. Voor de verkoop van de gestolen waren maakte Hans gebruik van zijn smokkelrelaties.

In de tweede week van november 1954 zou hij de grote slag slaan. Na zich in de omgeving georiënteerd te hebben, was zijn keuze op het postkantoor van Ravenstein gevallen. Hier wilde hij de overval wagen. Het was een klein kantoor met weinig personeel. De uitvalswegen waren geschikt voor een snelle vlucht. Op 11 november ging Hans met de bus naar Nijmegen. In de oprit naar een herenhuis vond hij een donkergroene Ford Sedan 1948. Hij stal de auto en reed naar een schuur tegenover het café van zijn broer Jan in Mariahout. De volgende dag ging Hans nogmaals op verkenning in Ravenstein.

Rond zeven uur 's avonds vertrokken twee postbestellers. Door een spleet in de luiken zag hij dat alleen de telefoniste achterbleef. Hans besloot de volgende dag de overval te plegen. Om zes uur in de avond vertrok Hans in zijn Opel van huis. Hij wisselde van auto in Mariahout en reed met een zeer hoge snelheid naar Neerlangel, ten noordwesten van Ravenstein. Hans had een afleidingsmanoeuvre voor de politie bedacht. Met behulp van een fles benzine stak hij een karreschuur in brand bij een boerderij. Het was inmiddels kwart voor zeven. Terwijl Hans terugreed naar Ravenstein kwam de brandweer hem reeds tegemoet. Deze moest nog uitwijken voor de snel rijdende Ford van Hans.

De twee postbestellers hadden juist het kantoor verlaten toen Hans de hoek om kwam. In een blauwe overall, met twee paar handschoenen aan, een wollen en een gummi, en met een zwarte doek voor mond en neus, stapte hij via de dienstingang naar binnen. Alleen mejuffrouw Boll was aanwezig. Hans gromde haar toe: "Mond houden" en dreigde met zijn pistool. Hij knielde voor de openstaande brandkast. Terwijl Hans de inhoud bekeek kwam plotseling de postkantoorhouder binnen en liep op hem toe. Hans schrok, keerde zich om, richtte zijn pistool op hem en schoot. De kantoorhouder greep naar zijn buik en strompelde naar buiten.

Hans zocht haastig verder in de kast terwijl de telefoniste in paniek naar buiten vluchtte en gil-lend naar haar dichtbij gelegen ouderlijk huis rende. Hans liep met een geldkistje naar zijn au-to en verdween richting Schaijk.

In de bossen op de Udense Dreef bij het dorpje Schaijk stopte hij en brak het geldkistje open. Er bleek voor f 300,- aan postzegels en voor f 10,- klein geld in te zitten. Een bittere teleur-stelling maakte zich van hem meester. Hans gooide woedend de postzegels en het geldkistje weg. Alleen het wisselgeld stak hij in zijn zak. Naderhand hoorde hij dat de twee beambten, die hij rond zeven uur had zien vertrekken, elke avond het geld naar de trein brachten. Met de Ford reed hij naar Budel en liet hier de auto 500 meter van de Nederlands-Belgische grens achter. Hij probeerde nog een andere auto te stelen, maar dit mislukte, zodat Hans zich moest behelpen met een fiets.

De volgende dag las hij in de krant dat de postkantoorhouder aan zijn verwondingen was over-leden. Hans at juist bij zijn zus Riek zuurkool met spek, zijn lievelingskost. Bij het lezen van dit bericht kreeg hij geen hap meer door zijn keel. Vervolgens ging hij naar Nel F. en samen met haar las hij nogmaals het bericht in de krant. Nel had hij leren kennen tijdens de kermis in Lieshout. Hij had een intieme verhouding met haar, al bleef de vrouw van Hans dat lange tijd ontkennen. De zus van Hans, Riek, meende dat het met Hans verkeerd was gegaan sinds hij bij Nel kwam. Op haar vraag of hij iets met de overval te maken had antwoordde Hans: "Nel, je kunt denken van me wat je wilt, ik durf alles, maar ik ben geen moordenaar." Daarna ging hij naar het café van S. in Lieshout. Zoals gewoonlijk speelde Hans hier aan de "trekkast" en luisterde naar de muziek.

Tegenover een klant en de dochter van de caféhouder gaf hij enorm af op de dader van de overval. Hans betitelde hem onder meer als een "verrekte lul." De moord was duidelijk tegen zijn wil gebeurd en Hans wilde voor zichzelf niet erkennen dat hij degene was die de roof-moord gepleegd had.

De laatste zes dagen voor zijn arrestatie verliepen als volgt. Op 31 december 1954 stal hij on-geveer f 4.000, -- bij de pastoor in Volkel. Terwijl de pastoor, de huishoudster en de dienst-bode in de kerk zaten, klom Hans door het wc-raampje de pastorie binnen. Uit de openstaan-de kluis nam hij de kerkekas, de intentiekas, de privékas, de collectekas, het Snt Jans Klokken-geld, het armenfonds, het geld van het parochiaal armenbestuur en het fonds voeding arme kinderen mee. Hans ontkende aanvankelijk deze inbraak, maar men vond verfsplinters van de rode geldkist in zijn auto. Toen hij die avond snel terugreed naar Mierlo-Hout, nam hij op de weg tussen Boekel en Gemert de bocht te ruim waardoor hij een fietser schepte. Deze over-leefde het ongeluk niet. Diverse getuigen konden de politie tips geven die in de richting van Hans wezen. Hans, zijn auto en zijn manier van rijden, waren in de streek bekend.

Op 1 januari 1955, 's avonds om kwart voor twaalf, kwam de politie bij Hans thuis. Toen zij het erf opkwamen, doofde Hans binnen de lichten. Zijn vrouw deed open en deelde hen mee dat Hans niet thuis was. De politie hoorde echter achter in het huis geluiden en rende door de gang naar de achterdeur. Zij zagen Hans nog net wegrijden in een Packard met een Duits nummerbord. Deze auto had hij die dag in Duitsland gestolen, omdat de Opel teveel opviel en te zeer beschadigd was. Hans verdween in de richting van Helmond. In de schuur vond de politie de Opel Record waarmee de dodelijke aanrijding bij Boekel was veroorzaakt.

Diezelfde nacht kwam Hans terug naar zijn huis om de Opel uit de schuur te halen, maar de politie hield het huis in de gaten. Bij het starten van de motor werd Hans betrapt. Via het erf van de burens kon hij ternauwernood ontsnappen. Dit was het teken voor de politie om een opsporingsbevel uit te vaardigen. Vanaf dit moment werd Hans door de politie in heel Nederland gezocht. Hij werd een voortvluchtige en moest onderduiken.

Hans ging naar Nel en haar man. Met hen liet hij zich de volgende dag door de twee broers Van V., collega-autohandelaren, naar Tilburg brengen. Hans, Nel en haar man gingen in een Chinees restaurant eten. Vervolgens vertrokken ze naar de ouders van Nel in Zevenbergen. Van hieruit ging Hans alleen naar Breda, op zoek naar een auto. Hij vond een lichte Hudson. Hans haalde Nel en haar man weer op en zette hen thuis in Helmond af. Zelf reed hij door naar Oss, waar hij wilde inbreken. Bij een bankgebouw klom hij door het wc-raampje naar binnen. Hans keek rond en ging door de voordeur, die hij op een kier liet staan, weer naar buiten. Hij reed naar Boekel om daar het benodigde gereedschap te halen. Hans wist een smid te wonen die gasflessen en een snijbrander had. In Boekel, tegenover de melkfabriek, weigerde de Hudson. Op een gestolen fiets kwam hij bij een eierboer waar hij een bestelauto uit de garage nam.

Hans reed naar de smid en stal het gereedschap. Op de terugweg naar Oss pakte hij in Volkel, bij een boer, een dekzeil om de ramen in de bank mee te blinderen. In Oss parkeerde hij de auto achter de bank, sloot aan de voorkant de luiken en ging naar binnen. Hans hing het dekzeil voor de ramen en stak de snijbrander aan. Het openbranden van de kluis wilde echter niet lukken. Later bleek dat Hans in plaats van een snijbrander een lasbrander had meegenomen. Na tien minuten gaf Hans het op en ging op zoek naar wat anders. Boven de bank woonde een alleenstaande man. Deze was niet thuis. Hans vond in zijn woning een geldkistje met f 120,-. Om vijf uur 's ochtends was hij weer terug bij Nel.

Op 4 januari ging Hans met de trein naar Amsterdam. Hier bezocht hij zijn zuster, van wie de man hoteleigenaar was. Zij was echter niet op zijn bezoek gesteld. Via de radio had zij gehoord dat Hans gezocht werd. Die avond ging hij met de trein naar Amersfoort. Hier vond hij een Chevrolet met de sleuteltjes nog in het contactslot. Hans reed naar Oploo waar hij in een schuur autonummerborden wist te liggen. Eén daarvan monteerde hij op de auto. Ondanks de politiebewaking kwam Hans het huis van Nel binnen. Zij was echter niet thuis. Vervolgens reed hij naar de bossen van Berkel-Enschot, ten oosten van Tilburg, en kwam hier met de Chevrolet in een ven vast te zitten. In deze bossen bracht Hans de nacht door. De volgende ochtend ging hij naar België en kocht daar een stengun en patronen. Hij ging vervolgens naar Tilburg. Tegen de avond probeerde hij hier een auto te stelen. De eigenaar betraptte hem op heterdaad en achtervolgde Hans.

Deze man, Theodoor Camman, een Duitser die nog in Afrika onder Rommel gevochten had, had voor hetere vuren gestaan. Hans trok zijn pistool en vuurde in de lucht om de man af te schrikken. Toen de man bleef volgen schoot Hans gericht en wist zo te ontsnappen. Op een gestolen fiets reed hij naar Goirle. Daar kwam hij langs een villa waar het helemaal donker was. Hans klom naar binnen, maar vond niets anders dan een fles sherry. Hans wist niet meer wat hij moest doen. Hij besloot weer naar Tilburg te gaan. In een café tegenover het station belde hij opperwachtmeester Schuurmans in Mierlo-Hout. Deze man had altijd begrip voor Hans op kunnen brengen. Hans vertelde dat het hem slecht ging en dat hij zich geen raad wist.

De opperwachtmeester adviseerde hem zich aan te geven en zich niet nog meer problemen op de hals te halen. Hans was het daarmee eens, maar was bang voor de gevangenis: "Als ik weer in de cel moet, word ik gek". Alle verdenkingen in de kranten ontkende hij. Hij sprak enkel over de aanrijding in Boekel.

Op niet overtuigende toon zei hij ook hieraan geen schuld te hebben. Vooral de negatieve publicaties stoorden hem. Hans beloofde in elk geval niemand te zullen neerschieten, ook niet bij een eventuele confrontatie met de politie. "Misschien meld ik me wel bij het Vreemdelingenlegioen, want het is nu toch kapot". Hans zei dat hij bij een eerder geval zo smerig door de politie behandeld was, dat hij niet terug durfde naar de gevangenis in Den Bosch. "Maar", zei hij, "als ik mij meld, doe ik dat bij U". Midden in het gesprek legde Hans de hoorn neer.

Hij verliet het café en ging naar hotel S. De volgende dag, 6 januari 1955, rond half elf 's morgens, las de hotelbaas een signalement van Hans in de krant. Hij herkende hierin zijn gast en belde de politie. Kort daarna werd de Zwarte Ruiters tijdens het ontbijt door twee rechercheurs gearresteerd. Zonder enige vorm van verzet gaf hij zich over. Bij hem vonden ze een pistool, model P38, en een stengun, verpakt in papier. Hans werd preventief gedetineerd in het Huis van Bewaring te 's-Hertogenbosch.

Het *Katholiek Dagblad voor 's-Hertogenbosch e.o. "Oost-Brabant"* berichtte op woensdag 9 februari 1955 het volgende:

"Op 8 februari 1955 werd onder massale belangstelling van de bevolking, door justitie uit Den Bosch onder leiding van de rechter-commissaris en in tegenwoordigheid van de burgemeester van Ravenstein, mr. Hoefnagel, de roofmoord gereconstrueerd. De bevolking zag geen kans een glimp van de zwaargeboiede en zwaargebouwde, vermoedelijke dader op te vangen. Hij legde een grote onverschilligheid en brutaliteit aan de dag: hij weigerde zelfs de tocht van de Meulenberg, waar de Ford M 48080 geparkeerd had gestaan, naar het PTT-kantoor te voet af te leggen en liet zich per auto vervoeren. Mr. Van der Linden de rechter-commissaris liet zich tegenover de pers uit dat de ontknoping van de roofmoord op zeer korte termijn kan worden tegemoet gezien."

Op donderdag 14 juni 1956 diende de zaak voor de Bossche rechtbank. In alle vroegte verdrongen de belangstellenden zich die morgen voor het gerechtsgebouw in Den Bosch, waar Hans G. terecht zou staan, verdacht van vele diefstallen en inbraken en van de roofmoord in het postkantoor te Ravenstein. Uit de woonplaats van de Zwarte Ruiters, Mierlo-Hout, was een speciale autobus gekomen met dorpsgenoten. In de rechtszaal volgden tal van justitie- en politieambtenaren het opzienbarende proces.

Van de 29 feiten waren er negen gekozen voor dagvaarding, die als volgt luidde:

- Poging tot doodslag te Tilburg op 5 januari 1955 op Theodoor Camman, door een schot uit een pistool in zijn richting af te vuren, terwijl die poging tot doodslag is voortgegaan van een strafbaar feit (poging tot diefstal van een personenauto) met het oogmerk om bij betrapping op heterdaad aan zichzelf straffeloosheid te verzekeren.
- Diefstal van een fiets op 5 januari 1955 te Tilburg.
- Diefstal van circa f 120,- uit een woning, Molenstraat 64, door middel van braak en inklimmen op 3 januari 1955 te Oss.
- Diefstal van een auto, toebehorende aan L.A.M. Jacobs, arts, op 22 december 1954 te

Geldrop.

- Diefstal van een auto, toebehorende aan A.J.G. Verburg, arts, op 4 januari 1955 te Amersfoort.
- Diefstal uit de woning van burgemeester Van de Veerdonk, door middel van braak en/of inklimming, van een brandkast op 16 december 1954 te Dinther.
- Doorrijden na aanrijding te Boekel op 31 december 1954 tengevolge waarvan een persoon, te weten de bestuurder van een fiets, Bart van Eenbergen (22 jaar) is overleden.
- Diefstal van een auto, toebehorende aan E.M.J. Jansen, arts, op 11 november 1954 te Nijmegen.
- Diefstal met geweld op 15 november 1954 te Ravenstein tegen personen, gepleegd met het oogmerk om, bij betrapping op heterdaad, aan zichzelf de vlucht mogelijk te maken, terwijl het feit de dood ten gevolge heeft gehad van de postdirecteur J van Dieten.

De overige 20 strafbare feiten werden "ad informandum" gevoegd.

Een rechtbankverslaggever vond de jeugdige automonteur Hans G. (31) uit Mierlo-Hout uiterlijk allerminst de vervaarde "he-man", die velen zich hadden voorgesteld. Hans bleek een kleine dikkerd met een net voorkomen en keurige manieren. Door zijn zelfverzekerd optreden zou men hem eerder voor een jonge, geslaagde zakenman houden, dan voor de overmoedige gangster, die in de winter van 1954 rovend en plunderend door Oost-Brabant was getrokken.

Hans bekende tijdens de ochtendzitting de gehele reeks diefstallen en inbraken, 27 in totaal. Ten aanzien van de poging tot doodslag te Tilburg verklaarde Hans dat hij alleen maar geschooten had om de ander schrik aan te jagen. Hoe geheel anders gedroeg de Zwarte Ruiters zich tijdens de middagzitting. Toen zag men een man, die zich met de grootste hardnekkigheid weerde. Hij herriep en ontkende uit alle macht, bij vragen en opmerkingen steeds zorgvuldig zijn schrift met aantekeningen raadplegend. Nu ging het dan ook om de zwaarste feiten uit de tenlastelegging: diefstal van de auto die gebruikt was bij de roofoverval te Ravenstein en de roofoverval zelf. De Zwarte Ruiters had eerder toegegeven dat hij de auto van de Nijmeegse dokter had gestolen. Later herriep hij dit. Aanvankelijk had hij ook inzake de overval in Ravenstein gedeeltelijk bekend. Hij zei de overval samen met een Duitser, Karl Edel, te hebben be-raamd. Edel zou het postkantoor zijn binnengedrongen, hij zelf had in de auto zitten wachten.

Bij een confrontatie met Edel, die aan de grens plaatsvond, trok Hans G. zijn verklaring echter in. Noch Edel, noch hijzelf had iets met de Ravensteinse zaak uitstaande, zo zei hij. Dit hield Hans G. ook nu staande. Hij had maar wat verteld, om er van af te zijn. Over Edel, die een rol had gespeeld bij overvallen op de Duitse Autobahnen en die later in het Vreemdelingenlegioen was gevlucht, had hij in een tijdschrift een artikel gelezen. Beiden bleken elkaar niet eerder ontmoet te hebben.

De president deelde mee dat het psychiatrisch rapport van prof. mr. dr. Baan uit Utrecht ver-dachte verminderd toerekeningsvatbaar noemt; gevaar voor recidive niet uitsluit en daarom ter beschikkingstelling van de regering gewenst acht in het belang der gemeenschap.

Na een verhoor van zes uur werd op verzoek van de officier van justitie mr. J Dony de zaak

Ravenstein door de rechtbank (mr. J Huizinga, president, mr. Baron van Hövell tot Westerfliet en mr. W. Poerink) terugverwezen naar de rechter-commissaris. Dat kwam omdat de verdachte op die zitting een nieuwe verklaring in de zaak Ravenstein aflegde. Verdachte werd bijgestaan door mr. Paul Scheefhals.

Naar het inzicht van de rechtbank en de officier van justitie kon de Zwarte Ruitert bijzonderheden in die zaak alleen maar weten, als hij inderdaad de dader van de roofmoord was. Maar de Zwarte Ruitert beweerde dat hij die feiten kende uit de reconstructie, het verhoor dat reeds eerder heeft plaats gehad of uit de kranten. Mr. Dony had immers de zaak doorgekregen van zijn collega mr. Bruigom Imhoff. Volgens mr. Dony kon hij niet rekwiereen, omdat hij niet precies wist wat er allemaal op bepaalde tijdstippen was gezegd. De verdachte kon dat wel weten en daarom moesten die feiten gecontroleerd worden. De officier van justitie bestreed met felheid de aantijging van verdachte dat hij hem een valse bekentenis zou hebben ontfutseld door hem voor te spiegelen, dat hij dan naar zijn moeder mocht gaan. "Ik heb hem niets voorgespiegeld" aldus de officier van justitie. "Ik kon begrijpen dat hij eerst aan zijn moeder wilde vertellen wat hij gedaan had. Hij toonde zich beschaamd. Daarom zijn wij samen naar zijn moeder gegaan, daar heeft hij gezegd: 'Moeder ik ben geen moordenaar'. Ik heb hem toen gezegd dat ik hem daar niet van beschuldigde. Er is verschil tussen moord en doodslag. Zijn moeder zei: 'Wat je ook gedaan hebt, je blijft mijn jongen'. Is het niet zo?' vroeg de officier van justitie aan verdachte. Deze knipperde met de ogen en slikte aanhoudend. Hij knikte.

Vervolgens zei de officier hoe verdachte daarop had gezegd niet voor verrader te willen spelen. Maar hij kon wel zeggen, hoe de zaak Ravenstein zich had toegeedragen. Daarop had verdachte vrijwillig allerlei bijzonderheden verteld. En bij die gelegenheid was hij ook over Karl Edel begonnen. "Hij maakte de indruk zo opgelucht te zijn, dat hij op de terugweg in de auto een hele ris andere feiten bekende."

Na deze bewogen recapitulatie vroeg de officier de zaak terug te verwijzen naar de rechter-commissaris. De rechtbank beraadslaagde daarover gedurende ruim twintig minuten in de raadkamer. Daarop deelde de president mee dat de rechtbank de instructie heropende. De zitting werd voor onbepaalde tijd verdaagd. Glimlachend, klaarblijkelijk vol zelfvertrouwen, verliet Hans Gruijters de zittingzaal.

4. Ontsnapt!

Nadat de zitting op 14 juni 1956 was geschorst, vond de nieuwe behandeling op 11 december 1956 plaats. De officier van justitie achtte nu in de zaak "Ravenstein" doodslag bewezen en eiste in zijn requisitoir tien jaar gevangenisstraf. Mr. Scheefhals probeerde door middel van een reconstructie met een ervaren rallyrijder, Martien de Bruyn uit 's-Hertogenbosch, te bewijzen dat Hans niet in de korte tijd die hem ter beschikking had gestaan van Mierlo-Hout naar Ravenstein had kunnen rijden. De tijd zou zeker te kort zijn wanneer hij ook nog de brand in Neerlangel gesticht zou hebben. Hans zou namelijk om tien over zes 's avonds nog in Mierlo-Hout zijn gezien en om kwart voor zeven was de brand uitgebroken. De pogingen van de advocaat waren tevergeefs.

Op 24 december 1956 vonniste de rechtbank de Zwarte Ruitert tot een gevangenisstraf van 15 jaar met aftrek van het voorarrest; terbeschikkingstelling van de regering; schadevergoeding van f 120,- (aan benadeelde H. Schaepman uit Oss); verbeurdverklaring pistool; ontzegging

van de rijbevoegdheid voor de duur van 2 jaar. Zijn advocaat mr. Scheefhals tekende onmiddellijk hoger beroep aan. Op 24 april 1957 diende de zaak in hoger beroep bij het gerechtshof te 's-Hertogenbosch.

Maar de Zwarte Ruiter was daar niet bij aanwezig: op zondag 13 april 1957 was hij ontsnapt uit de gevangenis van Scheveningen. Om één uur 's nachts begon Hans met het doorvlijen van een spijl uit de traliebeveiliging voor het klapraam in zijn cel. Vervolgens kroop hij door het gat van dertig bij dertig centimeter. Gewapend met een touwladder, gemaakt van steigertouw met sporten van stukjes hout en met een haak van het buizenframe van een stoel uit het waslokaal, beklom hij de binnenmuur en vervolgens de buitenmuur. Hans moest lang wachten voordat hij ongemerkt de bewakers kon passeren, maar na ruim drie uur was hij buiten.

In een naburige villawijk sloeg hij het raampje van een Buick Eight 1953 in en verbond de doorsneden stroomtoevoer met een bobinekabel. Met deze auto reed hij rechtstreeks naar zijn vrouw en zoontje in Mierlo-Hout. Om kwart over zeven 's ochtends was hij thuis. Hans begroette hen, zocht snel naar een kostuum en een paar schoenen en vertrok weer. Met zijn broer Frans uit Valkenswaard bracht hij de Buick naar Wessum, in de buurt van de Belgische grens. Ze gingen terug naar Zuidoost Brabant en Hans stapte op de Leenderheide bij Maarheeze uit. Hier bleef hij die dag. In de avond liep hij naar Eindhoven en nam de trein naar Utrecht.

Het nieuws van de ontsnapping haalde de maandag daarop de voorpagina's van de kranten: "Zwarte Ruiter ontsnapt uit Scheveningse cel. Zondagmorgen te Mierlo-Hout bij zijn woning gesignaleerd" (*Helmondse Courant*), "Klap in het gezicht van justitie. Zwarte Ruiter ontsnapt uit strafgevangenis. Vijanden vrezen wraak. Met vijl en touwladder" (*Telegraaf*), "De zestiende sinds 1 januari. De Zwarte Ruiter ontvlicht uit "Scheveningen". Onderzoek door minister persoonlijk" (*Volkscrant*). Het spectaculaire van de ontsnapping en de gedurfde terugkeer naar vrouw en kind stonden in de berichten centraal. Hij werd enerzijds als een gevaarlijk bandiet beschreven en anderzijds als een "ridderlijk rover". De minder welsprekende daden uit zijn verleden werden vaag en geromantiseerd weergegeven. Het tragische van zijn ontsnapping uit de gevangenis van Scheveningen was dat Hans hierdoor pas de faam verwierf waar hij zijn leven lang naar verlangd had. Met ingehouden adem wachtte men in Oost-Brabant op nieuwe spectaculaire acties van Hans. Terwijl journalisten samen met politie en nieuwsgierigen het huis van Hans in de gaten hielden schreven zij achtergrondverhalen en beschouwingen over zijn persoonlijkheid.

Toen op 24 april 1957 bij het gerechtshof de deurwaarder heel plechtig de volledige namen van Johannes Jozefus Gruijters afriep, wist men dat de Zwarte Ruiter niet voor zijn hoger beroep was gekomen. Toch was iedereen gespannen. Zo was de Zwarte Ruiter haast tastbaar aanwezig. Dat die spanning er was, bleek wel uit het volgende krantenbericht: vijf minuten voor tien werd er hevig gebonsd op de deur, waardoor de gedetineerden de rechtszaal betreden. Het gerechtshof was nog niet aanwezig, maar wel de getuigen en de belangstellenden, die de zaak van de Zwarte Ruiter kwamen volgen. Iedereen keek op en er werd geroepen: daar is hij! Het bonzen hield aan en werd zo hevig, dat de deur bewoog. De opperwachtmeester van de parketwacht ging er heen. Hij draaide de sleutel om. De deur vloog open en een lange wachtmeester van de rijkspolitie [Willem Overbeeke - FC] stapte de zaal in. Hij was bij vergissing in de cellengang opgesloten.

"Verdachte niet verschenen" deelde de deurwaarder het hof mede en de procureur-generaal mr. W. de Vries vroeg de zaak bij verstek te behandelen en de getuigen te horen hetgeen de president van het gerechtshof mr. W. Ariëns toestond. Het recht moet zijn loop hebben, zei de procureur-generaal, ook al is de verdachte niet verschenen. Er waren 12 getuigen - waaronder adjudant G. Volk van de districtsrecherche, de hoofdagent rechercheur G.A. School van de Nijmeegse politie, wachtmeester De Haan van de rijkspolitie te Ravenstein, opperwachtmeester F.S. Smulders, deskundige van de districtsrecherche te 's-Hertogenbosch, wachtmeester J de Letter, de rijksspeurhondengeleider uit Rosmalen en de adjudant C. van Heinsbergen van de districtsrecherche te Eindhoven - allemaal door de procureur-generaal gedagvaard - en vijf getuigen op verzoek van de verdediger mr. Paul Scheefhals. De verdediger mocht echter niets zeggen, omdat de verdachte niet verschenen was.¹

Complex van misdaden

In het getuigenverhoor kwam het hele complex van misdaden weer voor de dag. De diefstallen van auto's, de inbraken, het openbreken van brandkasten en het wegsjouw van de brandkast van de burgemeester van Dinther. Ook het doorrijden na de aanrijding van de jongeman bij Boekel kwam weer ter sprake en als climax de overval in het postkantoor te Ravenstein, waarop 15 november 1954 de postkantoorhouder J van Dieten door de overvalder werd neergeschoten. Juffrouw M. Boll, de telefoniste van het postkantoor te Ravenstein, verscheen weer. Zij vertelde hoe zij de man in de donkerblauwe overall en een zwarte lap voor het gezicht binnen zag komen. Hij hield de linkerhand achter zijn rug en met de wijsvinger van de rechterhand beduidde hij haar, dat zij stil moest zijn. Zij demonstreerde hoe de heer Van Dieten naar voren kwam, hoe de man bij de brandkast overeind sprong en de heer Van Dieten neerschoot. Wederom herhaalde zij, dat zij noch bij de reconstructie, noch bij de behandeling voor de rechtbank de overvalder had herkend als verdachte Hans G.

Stukken van overtuiging

Het werd allemaal heel zakelijk vastgesteld, maar toch was er de afschuw over zoveel gewelddaden, zoveel misdadigheid. Als een lugubere erfenis lagen daar de "stukken van overtuiging". De revolver waarmee de Zwarte Ruiters op zijn achtervolgers had geschoten, even voor hij werd gearresteerd in Tilburg. De patroonhuls van het vuurwapen dat in Ravenstein was gebruikt. Een stengun die Hans G. had gebruikt bij zijn overval op het grenswisselkantoor te Valkenswaard, een hoeveelheid breekijzers, kogels, de vernielde fiets van de aangereden jongeman te Boekel, de autokrik uit de doktersauto waarmee de geldtrommel was opengebroken, de geldkist, een steekwapen en nog zoveel andere dingen, die tot het arsenaal van een rover en inbreker behoren.

Bekend!

Aan mij heeft hij de overval te Ravenstein bekend, verklaarde de districtsrechercheur Volk, maar hij zei dat hij slechts medeplechtige was. Hij gaf de schuld aan Karl Edel. Hij wist precies de weg in Nijmegen, de plaats waar de doktersauto was gestolen, verklaarde de districtsrechercheur G. School, die met de verdachte in een auto door Nijmegen had gereden. Van de

---

¹ **Verstek:** Verdachten die afwezig zijn op hun proces, kunnen zich op de terechtzitting voortaan door hun raadsman/raadsvrouw laten vertegenwoordigen, zo heeft het Europese Hof voor de Rechten van de mens in Straatsburg bepaald in een tweetal zaken tegen Nederland. Het Hof achtte de gewoonte onder Nederlandse strafrechters om advocaten uit te sluiten "een aantasting van het grondrecht dat een eerlijk proces garandeert".

vijf getuigen à decharge konden er maar twee worden gehoord. De rechter-commissaris mr. J.F. Verlinden, die door de verdediger was uitgenodigd om enkele verklaringen af te leggen, was wegens ziekte verhinderd. De broer van verdachte, Antoon Gruijters, maakte gebruik van het verschoningsrecht en een derde getuige à decharge was niet opgekomen. Mevrouw A. de Haas-Swinkels, een buurvrouw van de verdachte, verklaarde dat zij Hans op de avond van de overval te Ravenstein tussen kwart voor zes en zes uur bij zijn woning had gezien. Hij reed toen juist weg in een auto. Shel volgden de vragen elkander op. Maar de buurvrouw was en bleef positief. Zij wist zo precies dat het 15 november was geweest, omdat haar dochter die dag jarig was. Zij had gebakjes gehaald bij de koffie, die altijd om zes uur wordt gebruikt. Zij kwam tussen kwart voor zes en zes uur thuis en zag haar buurman wegrijden. Zij wilde het nog nauwkeuriger zeggen, het was tien voor zes geweest. Om precies zes uur zat de familie aan de koffie en tussen haar thuiskomst en het koffiedrinken had zij enkele dingen gedaan, die nog geen tien minuten in beslag hadden genomen.

De proefrit

De garagehouder Martien de Bruyn uit 's-Hertogenbosch vertelde over zijn ervaringen tijdens de proefrit van Mierlo-Hout naar Ravenstein vorige week woensdag. Hij was minder positief en toen hij vertelde, dat hij binnen drie kwartier naar Ravenstein was gereden, merkte de procureur-generaal op: "Dan was u nog een half uur te vroeg. De overval werd om zeven uur gepleegd. Als verdachte om kwart voor zes uit Mierlo-Hout is vertrokken, kon hij om zeven uur allang ter plaatse zijn".

Requisitoir

Het gaat om het recht en de rechtsgemeenschap, zei procureur-generaal mr. W. de Vries in zijn requisitoir. De belangen van de rechtsgemeenschap moeten worden beschermd. Ik maak de verdachte er geen verwijt van dat hij is ontvlucht, aldus de procureur-generaal, maar wat hij misdreven heeft, moet worden bestraft. Er is na zijn vlucht uit de gevangenis te Scheveningen terecht schrik ontstaan, dat een man die zoveel misdaden kon plegen kans zag zijn vrijheid te hernemen. Maar niemand treft een verwijt, dat hij ontvlucht is. Toch heeft hij door deze vlucht het bewijs geleverd, dat het motief in het vonnis van de rechtbank juist is geweest. Hij moet uit de maatschappij worden verwijderd. De terbeschikkingstelling van de regering was een juiste maatregel. Als zo'n man na enige tijd weer in de maatschappij zou terugkeren, zijn de gevolgen niet te overzien. Ieder weldenkend mens zal de schrik om het hart slaan bij die gedachte. Er moet een streng vonnis worden geveld, opdat de mensen zullen zeggen: "Er zijn nog rechters in Nederland". Men is, naar mr. de Vries meende, nog niet voldoende doordrongen van de ernst van het geval.

Aan de Zwarte Ruiter mag dan wel worden toegeschreven dat hij alleen was en dat hij het deed om de kleine man te helpen, maar wat deed hij met het geld? Hij maakte het in de cafés op met het geven van rondjes om daardoor in zijn omgeving aan populariteit te winnen. Die populariteit kocht hij met andermans geld. Neen, deze man is een groot misdadiger en volgens professor dr. P. Baan te Utrecht een hoogst gevaarlijk individu, die daden stelt die niet te overzien zijn. De hem door de rechtbank opgelegde straf is amper voldoende om de ernst der misdrijven aan te geven. Als wij alles zo bezien, moet elk gelach versterven en is er voor humor of fantasie geen plaats. Tegenover alle misdaden moet elke zweem van humor wijken. Tot slot eiste de procureur-generaal dezelfde straf: 15 jaar gevangenisstraf en ter beschikking stelling van de regering. Het hof zal over veertien dagen uitspraak doen.

5. Veroordeeld en opgesloten

Het arrest van het gerechtshof te 's-Hertogenbosch van 8 mei 1957 bevestigde het vonnis van de rechtbank: vijftien jaar gevangenisstraf met bevel, dat hij ter beschikking van de regering zal worden gesteld, alsmede een ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 2 jaar, verbeurdverklaring van een pistool en veroordeling van rekwirant J. Gruijters om honderd en twintig gulden te betalen als schadevergoeding aan een beledigde partij.

Op de maandag nadat Hans Gruijters ontsnapt was, kwam hij via allerlei omwegen bij zijn nicht in Utrecht. Zij wist een onderduikadres. Als Flip Sanders trok hij bij het echtpaar P. in. In de kapperszaak van de heer P. liet Hans zijn haar rood verven en hij ging een bril dragen. Zijn identiteit bleef echter voor het paar niet lang verborgen en nadat hij betrokken raakte bij een echtelijke ruzie waarbij gevochten werd, meende Hans dat het tijd werd om te vertrekken. Op de fiets vertrok hij naar Rotterdam, een alarmpistool op zak en een stengun in een jasje gewikkeld onder de snelbinders. Hij ging naar de worstfabriek L., waar hij een ex-medegevangene kende. Bij hem kon Hans in huis blijven.

Er was inmiddels een opsporingsbevel uitgevaardigd en in de kranten geplaatst. Daarin stond onder andere dat Hans Gruijters littekens op beide onderarmen had. Deze littekens wijzen op een zelfmoordpoging van Hans die kort na het horen van zijn straf in december 1956 moet hebben plaatsgevonden. Daarna is hij enige tijd opgenomen geweest in een psychiatrische inrichting te Eindhoven. Inmiddels was de politie hem op het spoor gekomen. Vijfendertig dagen na zijn ontsnapping werd hij in Rotterdam gearresteerd. Zonder verzet gaf Hans zich over. Geboeid en met een stok in zijn linker broekspijp werd hij afgevoerd.

Tegen het arrest van het gerechtshof tekent de Zwarte Ruiter cassatie aan. Het beroep in cassatie wordt op 10 september 1957 behandeld. De cassatiemiddelen behelzen onder meer dat rekwirant de wetenschap omtrent bijzonderheden waaronder de overval in Ravenstein had plaatsgevonden, zou hebben verkregen tijdens zijn verhoren en door publicaties in de kranten en niet zoals de rechtbank en vervolgens het gerechtshof hebben bewezen "uit eigen wetenschap". Doch alle cassatiemiddelen worden door de Hoge Raad ondeugdelijk bevonden en verworpen.

Tijdens zijn gevangenisstraf haalt de Zwarte Ruiter nog eenmaal de pers, als hij als getuige à charge optreedt in een strafzaak tegen Martin (Mari) van der Schans die in de koepelgevangenis te Breda een straf van acht jaar met terbeschikkingstelling uitzit voor een dubbele roofmoord.

Op vrijdagavond 13 december 1963 klom de Zwarte Ruiter uit protest tegen zijns inziens onrechtvaardige toestanden in de gevangenis (130 tot levenslange gevangenisstraf veroordeelde politieke gevangenen zouden meer privileges krijgen dan de drie "criminelen" die in dezelfde koepelgevangenis verblijven), tot aan de nok in het gebouw. Aan een paar ijzeren spanten bleef hij tenslotte hangen, ongeveer 25 meter boven de begane grond, en dreigde naar beneden te zullen springen als zijn wensen niet werden ingewilligd. De gedetineerden raakten in grote opwinding. Vooral Mari van der Schans maakte zich erg van streek, hij vereerde de Zwarte Ruiter als een afgod en vreesde dat deze werkelijk uit de koepel naar beneden zou springen en dan te pletter zou vallen op de asfaltvloer. De adjunct-directeur van de Bredase strafinrichting klom naar de hoogste galerij, waar Van der Schans zich bevond en poogde hem te kalmeren. Dat lukte slecht: Van der Schans

greep de adjunct-directeur vast en probeerde hem over de balustrade te duwen. Maar tijdens de behandeling van de strafzaak op 2 april 1956 ontkende Van der Schans dat hij de adjunct-directeur over de balustrade wilde duwen. Een advocaat, mr. H.A. Mayer, die als celbezoeker bij de Zwarte Ruiter optrad, was op dat moment ook ter plaatse en verklaarde dat de adjunct-directeur op het bewuste moment bedist geen gevaar had gelopen. De gevangenisarts, dr. H. Hermans verklaarde dat de adjunct-directeur wel degelijk in ernstig levensgevaar had verkeerd. De Zwarte Ruiter zei: "Ik had van mijn plaats in de nok van de koepel een uitstekend overzicht en Martin heeft niets bijzonders gedaan". De Zwarte Ruiter was inmiddels overgeplaatst naar de gevangenis te Scheveningen. De officier van justitie eiste één jaar gevangenisstraf in deze zaak tegen Mari van der Schans.

De rechtbank vonniste nog dezelfde dag, zij verklaarde Van der Schans schuldig, maar ontsloeg hem van rechtsvervolging, omdat men hem wegens zijn geestelijke toestand tijdens het plegen van het delict niet aansprakelijk kon stellen.

6. Het einde

Tijdens zijn langdurig verblijf in de gevangenis te Scheveningen deed Gruijters er alles aan om lichamelijk en geestelijk fit te blijven. Hij deed elke dag gymnastiekoefeningen, haalde onder meer zijn middenstandsdiploma, kreeg muzieklessen en leerde de Franse taal. Na in 1965 nogmaals door de psychiaters in Utrecht onderzocht te zijn, werd hij in juli 1966 voorwaardelijk vrijgelaten. Hij had toen bijna twaalf jaar, ruim tweederde van zijn straf, uitgezeten.

Aanvankelijk was hij enige tijd suppoost in het Kurhauste Scheveningen. Daarna begon hij een glazenwassersrij die uitgroeide tot een schoonmaakbedrijf met 35 personeelsleden. Enige jaren later werd hij eigenaar van een meubelbedrijf. Onder de naam De Zingende Ruiter maakte Hans een grammofoonplaat met de liedjes "Mijn moeder" en "Geef mij een kans." Ondanks zijn televisie-optreden in het toen bekende programma, "de Vuist" van Willem Duijs, werd het plaatje geen succes. Zijn eerste vrouw was tijdens zijn gevangenschap van hem gescheiden en Hanstrouwde voor de tweede maal. Uit dit huwelijk werd in 1970 een dochter Yolanda geboren. Met hen vestigde hij zich in een klein dorpje tussen 's-Hertogenbosch en Utrecht, in een schitterend huis aan het rustieke riviertje de Linge. Zijn tweede vrouw, Mieke, had de Zwarte Ruiter pas leren kennen toen hij uit de gevangenis was ontslagen.

In 1980 overleed de Zwarte Ruiter aan een hartaanval, 55 jaar oud. Hij wordt in zijn laatste woonplaats Rumpt (gemeente Geldermalsen) begraven. Op zijn bidprentje staat: "Het schrikbeeld van de armoe, de misère uit zijn kinderjaren, droeg hij steeds met zich mee. Met alle middelen probeerde hij aan een miserabel leven te ontkomen. Zijn hang naar romantiek, de dromen uit zijn jeugd, hij wilde er gestalte aan geven. Tijdens het harde gevecht om een menswaardig bestaan, troostte hij waar getroost moest worden, hielp hij waar hulp nodig was. Zo bleef hij mens onder de mensen".

In 1994 bracht Ons-Theaterproducties het toneelstuk *De Zwarte Ruiter* onder regie van René Jagers. Jagers publiceerde in 1982 de biografie van de Zwarte Ruiter ter afronding van zijn studie culturele antropologie. In het toneelstuk reconstrueren twee acteurs en twee actrices de beslissende gebeurtenissen in het leven van Hans Gruijters en laten zij vooral de tegenstrijdigheden in zijn karakter zien. Het stuk werpt vragen op. Hoe zijn de omgangsvormen in die jaren? Hoe kan

het collectieve geheugen zo haperen dat Oostbrabanders zich vooral de charme van Hans Gruijters en niet zijn misdrijven herinneren?

Tijdens zijn voorarrest tussen 6 januari 1955 en 14 juni 1956 maakte Hans verschillende notities over de jaren waarin zijn karakter gevormd werd, met name de oorlogsjaren. Dit deed hij deels op verzoek van zijn advocaat mr. P.J.Th. Scheefhals en deels voor zichzelf. Zo meldde de krant *Oost-Brabant* op 15 juni 1956 dat Hans tijdens de rechtszaak twee schriften met aantekeningen bij zich had. Op 11 december 1956, toen zijn zaak opnieuw voorkwam, had hij zelfs drie schriften bij zich, zo schreef men de volgende dag in *De Volkskrant*. Een fragment daarvan is bewaard gebleven en is hieronder ongecorrigeerd afgedrukt. De eigennamen zijn verwijderd.

AANTEKENINGEN VAN DE ZWARTE RUITER

Hoe wordt men misdadiger?

De directeur van het opvoedingsgesticht, een oud zeekapitein, tevens N.S.B.er², was goede vrienden met de Duitse officieren en liet zich tegenover hen uit: "Als U mensen nodig hebt voor loopgraven te maken, neem dan maar wat boefjes mee, daar is toch niets aan gelegen." Dit zijn feiten die iedereen na kan gaan. Hij is na de bevrijding geïnterneerd. Dit moest ik even aantippen om U te laten weten wat voor directeur daar de touwtjes in handen had. De man die mij naar Den Bosch bracht was iemand wiens werk het was, om adressen op te snorren om gestichtsjongens uit te besteden. Het was een geschikte man, die zoals het leek het goed met me meende, doch na zo'n rare behandeling van enkele jaren sta je wantrouwig tegenover iedereen.

In hotel C. maakte ik kennis met de heer R. De ontvangst was goed, ik werd op mijn schouders geklopt door mijn begeleider waarna hij verdween. Voor hem was dit werk hetzelfde als voor een boer die een kalf aflevert. In het hotel kreeg ik een zolderkamertje aangewezen als slaapkamer, ik vond dat geweldig, alleen moest ik 's morgens niet te haastig overeind komen want dan stiet ik mijn hoofd tegen het schuine dakje boven mij. Ik werd niet te werk gesteld als ober maar als bordwasser, dat gaf allemaal niets, ik was vrij, en werd nu beschouwd als mens. Ik maakte daar kennis met een klein mannetje die een bult had. Piet den Bult noemden ze hem, ik had daar een hekel aan dat ze hem zo noemde. Ik zei hem dat, waarop hij wat verlegen lachte en antwoordde dat 't niet hinderde. Ik voelde mij tot hem aangetrokken. Hij leerde mij alles wat ik daar doen moest. Er waren ook kamermeisjes, waar ik goed mee overweg kon, vooral met een blondje dat uit Gemert kwam. Na enige tijd werden wij dan ook verliefd op elkaar. Doch dat duurde niet lang. Op een dag kreeg ik ruzie met de dochter van de baas, waarover weet ik niet meer.

Toen ik daarop kwaad de keuken verliet, vertelde ze aan de daar aanwezige dienstmeisjes en koks dat ik een gestichtsjongen was, gestraft voor fietsen stelen. Bij uitbesteding werd de werkgever verteld waarvoor de jongen die ze namen gestraft was. Bij terugkomst in de keuken zag ik wel dat er iets gaande was. 's Avonds sprak ik met m'n meisje die mij alles vertelde en tevens een einde maakte aan de liefdesaffaire. Ik voelde me erg beschaamd tegenover haar en het overige personeel, die avond ging ik vroeg naar bed en liet mijn tranen de vrije loop.

Er werd op mijn deur geklopt en Piet den Bult verscheen in de deuropening, hij kwam over het geval praten en troostte mij met de woorden dat er toch genoeg meisjes waren, dat ik een flinke

---

² **N.S.B.-er:** lid van de Nationaal Socialistische Beweging der Nederlanden

jongen was en dat ieder mens weleens een misstap deed. Nadien werd er niet meer over gesproken, maar ik verbeeldde mij dat iedereen te overdreven vriendelijk was of te stuurs. Elke dag werd ik met een wagentje aardappelen naar hotel O. gestuurd om ze daar elektrisch te schillen. Dat gebeurde onder het hotel in een kelder. Telkens als ik daar bezig was kwam een kamermeisje van dat perceel naar beneden iets zoeken of werken. Ik knoopte een gesprek aan en vertelde meteen dat ik uit een gesticht kwam, omdat ik eens gestolen fietsen gekocht had. Ik loog er wel iets om, maar dat klonk dan anders. Het was een zogenaamd vlot type en antwoordde: "Dat mag de pret niet drukken". Na enige dagen werd er meer gekust dan gepraat en we gingen na het werk samen wandelen.

Zij liet er zich over uit dat ze dikwijls met Duitse soldaten op stap ging en sindsdien spraken we veel Duits. Ze vroeg mij of ik mee ging naar Vught daar zou het plezierig zijn bij de soldaten. Ik vond dat goed, waarop wij naar een café gingen vlak bij een houten brug die bewaakt werd door Duitsers. Er zaten daar meer meisjes, ieder met een soldaat, er werd druk gedronken en gekust. Enkele zaten met hun handen achter het blouse van zo'n kind. Ik ging dat maar wat af zitten kijken, het meisje dat bij mij was zat even bij een soldaat en dan weer bij mij. Dat deed mij niets, omdat ik toch niet van d'r hield, maar het beschouwde als een avontuurtje. Mijn gedachten waren steeds bij het blonde meisje waar ik wel van hield. Het gebeurde vaak dat 't meisje bij de soldaten overnachtte, dan bracht een Duitser mij op zijn fiets naar hotel C. De man had geen bagagedrager en zodoende moest ik voor op de stang plaatsnemen of achter op een pin gaan staan die aan het frame bevestigd was. De baas van het hotel zag dat weleens en keek dan boos. Het was de knechts en kamermeisjes verboden, om 's avonds na negen uur beneden in de zaak te komen op bepaalde dagen. Dat maakte mij nieuwsgierig, vooral omdat ik op die verboden dagen soms Duits hoorde praten en luid lachen achter de deuren van de bewuste kamer. Op een avond liep ik per ongelukexpress toch de kamer binnen en wie zaten daar?

Duitse officieren, druk borrels drinkend met hun geliefden, het was een feest van jewelste. Vlug verwijderde ik mij, niemand scheen daar acht op geslagen te hebben. Dat moest de baas van 't hotel zelf weten wat hij deed, maar na de bevrijding was het een viezerd. De kamermeisjes van hotel C. gingen ook weleens met een S.S.-man³ of Duitse soldaat mee, dat wist de baas, maar die kon niet veel zeggen omdat hij een bepaald meisje, met stevige benen, heel graag mocht.

Piet den Bult kwam op een avond bij mij en zei: "Hans, kom eens luisteren, de meisjes zijn Duits aan het leren". Ik mee naar boven waar hun kamer was. Ze waren druk bezig, het waren bakvisseren van 17-18 jaar en erg dorps, ze kwamen van Gemert. Om de beurt keken Piet en ik door 't sleutelgat. Van Duitse taal gingen ze over op het onderwerp onderkieren, ze vonden de pijpjes van hun directoires te lang, er werd geknipt, genaaid en daarna gepast, toen kwam de bustehouder aan de beurt.

Twee hadden er geen nodig en twee waren druk bezig hetgeen wat ze bezaten op te wrijven. Ik zei: "Piet zou de deur gesloten zijn"? Piet voelde zachtjes of de klink meegaf, nee ze was niet gesloten. Opeens gooiden we de deur open, er werd gegild, dekens en lakens van de bedden getrokken om hun lichaam te bedekken, rood van schaamte begonnen ze te schelden: "Smeerlappen, jullie hebben alles afgekeken". Wij bevestigden dat en verdwenen. Na gewone werktijd kwamen er nog dikwijls borden en ander vaatwerk van het restaurant naar de keuken om gewas-

---

³ **S.S.-man:** lid van de Schutzstaffel, een militair georganiseerde dienst ter "beveiliging"

sen te worden. Steeds was ik de man die over moest werken. Ik besloot het met de baas te bespreken. Toen ik hem de situatie verteld had zei hij: "Als het je niet bevalt ga je maar terug waar je vandaan gekomen bent". Hup, daar was het weer, de straf na de vrijheidstraf, alles om die ellendige rotfiets. Jaren geboet, honger geleden, in grafkelders opgesloten geweest, vernederd geworden, kaal geknipt, zondags als boefjes in uniform te koop gelopen, nergens liefde of genegenheid en nu dit: "Als het niet bevalt, ga je maar terug waar je vandaan gekomen bent". Haat kwam in mij op, lust om alles in brand te steken. Hoe diep griefde mij dit alles, ik haatte ieder mens en verlangde 21 jaar te zijn. Diezelfde avond hield ik een Duits officier aan en vroeg of ik S.S.man kon worden, hij schreef een adres op en gaf dat mij. Ik postte een brief en liet het antwoord op een ander adres aankomen, doch dat kwam nooit aan. Later vertelden die mensen mij dat ze wel bericht ontvangen hadden, maar om betere wil het verbrand hadden. 's Avonds was er ooit razzia, dan werden mensen van de straat in een overvalwagen geladen, ik wilde weg van het hotel en liep recht op de S.D.⁴ af, maar of de duivel er mee speelde, ze pakten mij niet. Het liep naar september 1944. De Duitsers trokken op alle fronten terug, ook rond Den Bosch leden zij verliezen en de bevrijding kwam steeds dichterbij.

Op een middag was op de markt geen Duitser meer te zien, er werd druk geschoten, maar je wist niet of het Duitsers of Engelsen waren. Tegen de avond kwamen uit de richting Hintham sluipende figuren met machinegeweren, karabijnen en machinepistolen. Heel langzaam, steeds dekkend achter uitsteeksels of portieken, kwamen de bevrijders nader. Onverwachts liep een soldaat zo snel hij kon naar het standbeeld van Jeroen Bosch, kroop daar achter en vuurde met een machinegeweer in de richting Stationsweg, er klonken enkele schoten terug van de Duitsers. Ik zat dat allemaal af te kijken boven in 't hotel, machtig gezicht was dat. Direct daarop kwamen gevechtswagens aanrollen, waaruit boven in de koepel een soldaat druk pratend zijn hoofd stak, hij was voorzien van een koptelefoon en zender. De Duitsers schoten met een machinepistool op de pantserwagen, waarop het hoofd even verdween, direct gaf de wagenschutter een salvo terug met zijn automatisch wapen. 's Avonds werd een boekenwinkel vernield. De mensen hosten en zongen, vrouwen kusten de soldaten die nu onze bevrijders waren. Overal viel je over soldaten die meisjes en oudere vrouwen aan het zoenen waren en nog meer van die gekheid. Kinderen van 13-14 jaar kregen chocolade en enkele daarvan werden in de Pijp achter een oude muur getrokken waarna je ze hoorde giehelen. Laat de Duitsers zijn wat ze willen, maar ik heb dit van hen niet meegemaakt. De ondergrondse, of wat daarvoor doorging, kwam in actie.

N.S.B.'ers werden opgehaald, oude vrouwen heb ik zien schoppen en slaan door het tuig met banden om. De goede alle eer, maar wat zich allemaal ondergrondse noemde, bah bah! Zwarthandelaren, luiwammes, mensen die met de Duitsers eerst geheuld hadden, waren nu dé mannen. Voor die lui heb ik geen woorden. Ik ging de Zwarte Arend binnen, waar het krioelde van de soldaten, ze hadden een tas vol revolvers, ik kocht er een voor f 5,-. Hij was defect gemaakt door de Duitsers, maar ik voelde me heel wat met zo'n ding in mijn zak. 's Avonds in het hotel teruggekomen, zaten daar al de dienstmeisjes te huilen, omdat mijnheer R. gezegd had: "Jullie, snollen, worden allemaal kaalgeknipt en opgehaald". Het blonde meisje dat eerst mij had laten staan omdat ik een gestichtsjongen was, kwam naar mijn kamertje en viel mij om mijn hals en snikte: "Help me toch Hans, ze komen mij halen". Ik antwoordde dat ik degene die haar aanraakte kapot zou schieten en toonde haar de revolver. Ze bleef die nacht bij mij..... 's Morgens zei ik haar om met mij mee te gaan naar Beek en Donk, dat was goed, doch toen wij naar beneden kwamen zei me-

---

⁴ S.D.: Scherheidsdienst, een paramilitaire organisatie tijdens het Nazibewind

vrouw R: "Als jullie goed werken, zal ik zorgen dat ze hier niemand meenemen". Och, die meisjes liepen er in, ik waarschuwde hun nog voor het lage bedrog, ik had meer meegemaakt, maar ik werd niet geloofd. Mevrouw dreigde mij met: "En jij, jij liep zo met de Duitsers weg, jij wordt opgehaald, ik zal de O.D.⁵ opbellen". Ik vroeg haar wat de Duitsers met hun dames daar deden op die verboden dagen na 9 uur. Ze vergat te bellen.

Ik verliet het hotel en liep door een mij onbekende straat, daar was veel volk op de been, ik liep op een groepje mensen toe die in hun midden een meisje hadden van een jaar of 20. Dat kind werd uitgemaakt voor moffenhoer en meer van die praat, ze werd bevuild met straatvuil. Iets verderop stonden priesters, 'n viertal dat druk in d'r handen klapten bij het zien van dit alles. Dat gaf me een schok, het zijn ook gewone mensen, hadden evengoed een afkeer van de Duitsers als een ander, maar toch..... Hebt Uwe vijanden lief en vergeef ons onze schuld, zoals wij aan anderen hun schuld vergeven. Hadden zij dat pas niet gebeden of gepreekt? Ik zou kunnen zeggen: "Heer vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen". Laat toch nooit de overhand aan het mindere volk, want daar zit veel gemene haat. De lagere groepsbevolking moet laag blijven, geef hun het nodige, maar maak hun geen baas. Die avond wachtte ik tot het donker was en liep in de richting Beek en Donk langs het kanaal over de oude weg. In de verte meende ik, dat er iemand aankwam, vlug liep ik een weiland in, ik zal ongeveer 'n 40 meter gelopen hebben (het was erg donker) toen ineens een stem iets riep in 't Engels. Ik schrok me 'n ongeluk, vlak voor mij scheen zacht blauw licht en in dat licht blonk een loop van een pistool. Ik zei bibberend: "Sigarets, chocolade." No sigarets, was het antwoord, terwijl de loop kringetjes maakte. Ik wenste hun goede avond en verdween met een gevoel of ieder moment het pistool af zou gaan. De hele nacht liep ik door velden en weiden, ervoor zorgend dat het kanaal niet van mij afweek. De morgen en voormiddag daarop ruste ik in een oude schuur.

's Middags bleef ik vlak langs het water, plotseling kwam een man de weg op met een geweer over de schouder en vroeg waar ik naar toe ging, ik zei: "Naar huis". "Waar is dat en wie ben jij". "Ik ben G. en woon op de Donk en wil gewoon weten of mijn ouders nog leven". "Ga met mij mee naar de wacht ik wil dat onderzoeken". "Ik ga niet mee". "Je moet". "Niks te moeten". Ik trok daarop mijn revolver half uit mijn zak en zei hem dat hij in het bootje moest stappen dat vlakbij in het kanaal lag. Het lukte, hij stapte in het gammele geval en peddelde naar de overkant, ik zwaaide naar hem, liep kalm tot uit zijn gezichtsveld en zette het toen op een lopen. Een paar kilometer verder vond ik een fiets en 4 of 5 uniformjassen van de Wehrmacht. Ik nam de fiets en jassen en trapte fluitend richting huiswaarts. Het was zowat donker toen ik vlak voor de Veghelse brug verward raakte in telefoondraden die overal over de weg verspreid lagen. Ik begon te mopperen van die verrekte draden die ik niet tussen de spaken uit kreeg. Ineens kwam er een O.D.er met een geweer op mij toegelopen, die de wacht had bij de brug. Hij vroeg wat ik daar deed, ik zei: "Ik ben van de hulpondergrondse uit Den Bosch die mij opdroegen deze jassen en fiets naar Veghel te brengen, als je de fiets even vasthoudt dan haal ik nog enkele uniformjassen die liggen iets verderop omdat ik verward raakte, vielen die van mijn rijwiel".

Hij liep er mooi in en nam de fiets van mij over. Het was intussen zo donker geworden dat hij mij op dertig meter afstand niet meer zag, ik liep zo hard ik kon een eind terug naar Den Bosch. Rechts van mij was het kanaal en links een brede sloot. Ik nam een aanloop om over die sloot te springen, maar kwam niet ver genoeg en kwam op een meter na aan de kant in het water terecht.

---

⁵ O.D.: Orde Dienst, verzetsbeweging met een militaire achtergrond. De OD wilde de orde handhaven in de chaos na de bevrijding.

In een wijde boog liep ik weer in de richting Beek en Donk. Daar belandde ik 's morgens, goed moe en hongerig. Mijn ouders waren blij mij ze zien, zelfs vader was anders dan eerst. Na gegeten te hebben, stopte ik de revolver weg in de mesthoop. Hij was wel defect, maar bracht toch gauw een f 50,- op als hij nagekeken was en hersteld. 's Middags ging ik kijken naar een krijgsgevangenkamp voor Duitsers dat niet ver van ons huis gelegen was. Engelse militairen brachten de gevangen soldaten met vrachtauto's aan. Enkele tientallen burgers van de Donk stonden te schreeuwen van moffen, schiet ze kapot, verzuip ze! en ze spuwden naar de Duitsers. De bevrijders kwamen hard aanrijden en stopten plotseling, zodat de op de laadbak bevindende soldaten naar voren vielen, direct daarop, trok de wagen weer vlug op. De omstanders hadden reuze pret, enkelen daarvan keken me boos aan, ik wist niet waarvoor, plotseling tikte iemand op mijn schouders en vroeg vriendelijk of ik met hem mee wou gaan. Ik keek om en zag een man die ik altijd graag gemogen had met een geweer achter mij en één met een stengun. Voor zoiets heb ik respect en wandelde daarom maar mee. Ik mocht thuis eerst nog een jas gaan halen. Daarna ging het te voet naar Beek, de begeleiders waren zeer correct, onderweg zei een zoon en dochter van smid S: "Schiet 'm toch kapot die N.S.B.er". Toen kwam mij alles duidelijk voor de geest, de zwarte pet, riem en jas in 1941. Op het politiebureau werd ik voor de baas der O.D. geleid, het was de M. die in 1941 om mijn papieren gevraagd had.

"Kijk daar hebben we onze Hans" zei hij. "Vertel eens Hans waar was jij bij toen je die grote pet op had"? "Nergens bij mijnheer, ik deed het om te kunnen smokkelen". "Dus jij bent nooit bij een of ander partij geweest". "Nooit mijnheer". "Hans, dan heb je geluk, maar mocht ik er toch nog achter komen dat het wel zo is, kom ik je halen begrepen"? "Jawohl, ik bedoel, oké mijnheer, dank U". Dat zat snor, dacht ik, maar ik was een paar dagen thuis toen mijn Moeder mij vertelde: "Hans jongen, je moet naar Sint-Oedenrode komen bij de ondergrondse, dat is vanmiddag iemand komen vertellen". Ik antwoordde dat ik eerst naar mijn zuster ging in Helmond en nadien wel naar Sint-Oedenrode.

Ik zal een paar uur bij mijn zuster Riek gezeten hebben, toen de telefoon over ging en ik aan de lijn moest komen, Moeder was aan de andere kant van de lijn. "Hallo met Hans". Zacht snikkend zei mijn Moeder: "Hans jongen, ga ergens anders naar toe, de O.D. is hier geweest, ze moesten en zouden jou hebben, ze prikten met bajonetten in de hooiberg en hebben alles overhoop gehaald". "Deden ze jou niets Moeder"? "Nee jongen niets". "Oké Moeder ik wacht ze op, ik heb niets gedaan". Het duurde geen uur of daar stopte een Engels militair vrachtwagentje bij mijn zuster aan de deur. Er sprongen kerels uit met scheve petten op en banden om. Ze hadden vermoedelijk iets dergelijks gezien van de Duitsers en probeerden dat na te apen. Om lenig uit een wagen te springen met wapens, daar komt meer voor kijken dan verbeelding. Het huis werd zogenaamd omsingeld en 3 man stapten binnen. Ze vroegen wie Hans was, waarop ik mij meldde. Ik moest mee in de auto, de O.D.-ers keken kwaad. Het ging naar de Donk. Daar aangekomen stopten wij bij een bakker aan de deur, mijn Moeder zag dat en kwam gauw met boterhammen aanlopen. Een schooier, ik bedoel O.D.er, gooide het pakje brood de straat op en zei dat ik niet veel brood meer nodig had. Ik grinnikte en gaf Moeder de raad naar huis te gaan en tevens de mededeling dat ik 's anderendaags toch weer thuis zou zijn. Uit het huis van de bakker kwam een man die ik kende als een zoon van de kolenboer waar ik vroeger gewerkt had.

"Ach Hans, wa is er naw an de haand" zei hij. "Niks K.", antwoordde ik, "er is niets aan de hand, maar jou zet ik dit betaald". Hij was zich nergens van bewust. Nadien heeft hij altijd mooi gepraat tegen mij en toen ik een motor had, heeft hij dat vehikel veel te duur van mij gekocht, wel

f 300,- boven de prijs om alles maar goed te maken. Ik werd naar 't raadhuis te Sint-Oedenrode gebracht, onder in een kelder. Daar lag een man met een bebloed gezicht, de neus en ogen gezwollen. Ik zei: "Man, wat mankeer jij?" "Och mens zeg toch niks tege mij, ze hebben me toch zo geslage, ik ben N.S.B.er geweest", antwoordde hij. Dat kon mooi worden dan. Ik keek de kelder rond en vond een knipschaar om betonijzer door te knippen, die stopte ik goed weg om de tralie die voor een raampje zat weg te knippen als ze het te bont maakten met mij. 's Nachts werd ik met revolvers naar bovengehaald, 'n paar boerenpummels vroegen het een en ander, waarna ik weer de kelder in moest. Ook ergens zoiets opgedaan zeker. Dat herhaalde zich meermalen die nacht.

's Morgens om ongeveer 9 uur werd ik voor de "grote" baas geleid. Een burgermannetje, dat in normale toestand wegloupt als je hard op de grond stamp, maar met een revolver voor zich op tafel, kon diezelfde persoon lastig zijn. Het vragen begon: "U bent JJG."? "Jawel mijnheer," was mijn antwoord, ik zal maar niet schrijven wat ik dacht. "Heb je in 1941 een uniform aan gehad?" "Jawel, vraag daarover aan de politie te Beek die weet daarvan". "Niks te maken met de M. Waar was dat van, dat pak of uniform of wat het dan was?" "Nergens van, ik deed het om niet gecontroleerd te worden aan de grens". "Wat heeft dien bakker van G. dan tegen jou, hij zei dat jij fietsen vorderde". "Dat is gelogen mijnheer, ik heb wel gezeten voor fietsendiefstal". Daarna vertelde ik mijn verleden in het kort en mocht toen naar huis. Maar ik was daarmee niet vergeten de naam van Van G. Toen ik C. van G. dan ook zag, zei ik hem dat hij niet van mij af zou zijn. Ik hield mijn woord, vijf jaar nadien pakte ik hem. Daarover later.

Op een dorp vergeten mensen niet zo gauw iets en ik werd daarom ook steeds door velen aangekeken. Ik kreeg verkering met een Helmonds meisje, het was toentertijd moeilijk aan vrouwen te komen, de bevrijders waren dé helden van de dag. Ze deelden sigaretten en chocolade uit. Getrouwde vrouwen liepen nog harder met soldaten mee dan jonge meisjes. De echtgenoot werd braaf gehouden met sigaretten, de kinderen met chocolade en moeder de vrouw werd ook goed bedacht, soms met een souvenir dat nu nog rondloopt op twee benen. Ik heb vrouwen horen vertellen over Bill of Dick, dat is een fijne vent, hij is toch zo gek met kinderen en de man was ook nog zo gek om dat te beamen door druk met zijn hoofd te knikken. Ja hoor, hij speelt altijd met ons Marietje of Jantje. 's Avonds mocht de vrouw gerust met Bill gaan dansen. Als je dan goed uitkeek die avonden, dan speelde de Tommie ook graag met de vrouw. Maar allee, wat zever ik, het waren toch onze bevrijders.

Bij het meisje waar ik verkering mee had, hadden ze een tuin achter het huis. Toen ik daar eens op mijn gemak zat te dromen, hoorde ik plotseling een groot lawaai in huis. Er werd geroepen: "Doe weg dat ding, doe weg dat ding". En daar bovenuit een mannenstem die steeds riep: "Waar is die vent die straks hier binnenging". Ineens kwamen drie soldaten naar mij toegelopen, twee Engelsen en een Hollander. De Hollander, een snottert van plm. 20 jaar hield een grote revolver voor zich uit, dreigend op mij gericht: "Handen omhoog", commandeerde hij. Wat ik maar vlug deed. "Ha, lelijke S.S.man daar heb ik je", zei hij, terwijl ie het pistool hard in mijn maag drukte. Ik vertelde hem dat ik wel een riem om en een pet op gehad had maar verder niets. Hij was dronken en ik was bang dat de revolver af zou gaan. "Als je niet zegt dat je bij de S.S bent geweest schiet ik je onmiddellijk kapot". "Het spijt me, maar ik ben nooit bij enige partij geweest." Een van de Engelse soldaten ontnam de Hollander het pistool en drukte dat in mijn rug. Dat was een opluchting. Met veel kabaal moest ik in een stationcar stappen en zo naar een militaire politiepost.

Ik werd ondervraagd en daarna naar huis gebracht met de mededeling dat ik drie dagen huisarrest had. Wel ja, ik ging rustig mijn gang. De Hollander die mij zo bedreigd had met het pistool beloofde ik een pak slaag, zijn naam ben ik vergeten, zijn voornaam was P. Ik heb hem al 3 keer achterna gezeten, maar lopen dat hij kan, lopen als een hert zo gauw hij mij ziet. Het is een Helmonder en zit dikwijls in de gevangenis voor diefstal, ik hoop nog steeds hem daar eens te ontmoeten.

Ik handelde in Engelse sigaretten en chocolade. Het ging mij goed en kocht een D.K.W. 125cc motor. Ik zal daar een paar weken op gereden hebben, toen ik aangehouden werd door een soldaat die op wacht stond bij mij thuis. De goeie man trok een pistool en commandeerde dat ik mijn motor af moest geven en zelf mee moest naar Helmond. Ik sta nu eenmaal liever achter de loop van een vuurwapen dan ervoor en liep daarom weer gewillig mee. De motor werd naar een Bureau van Landelijk Herstel gebracht, daarna liepen wij getweeën in de richting Helmond, de soldaat steeds met z'n pistool achter mij. Toen we een kilometer gelopen hadden werden we allebei iets vrijer en ik deed me voor of ik al erg moe was en vertikte om verder te lopen. Het was donker en we stonden alleen op een eenzame weg. Ik had een bajonet in mijn zak en trok dat langzaam uit de schede, toen het lemmet al zichtbaar werd, zag mijn begeleider het en hield snel de revolver op mijn hart gericht. Ik moest weer mijn handen daar laten, waar de vogeltjes vliegen. Hij nam mijn bajonet en gooide het ver van zich af. Gelukkig kwam een militaire auto langs rijden, die aangehouden werd, waar we met mee konden rijden. In Helmond werd ik afgeleverd op het politiebureau, weer ondervraagd en daarna in een cel gestopt. Ik had mij uitgelaten over beschikkingstelling tot mijn 21ste jaar.

Nu ze mij niets konden maken voor politiek, maakte de politie gebruik van de beschikkingstelling en wilde mij naar Doetinchem brengen om weer opgenomen te worden op de Kruisberg want ik was nog maar 20 jaar. Doch zover kwam het toch niet. Ik werd met een militair vrachtwagentje weggebracht richting Doetinchem. Maar in Doesburg waren de wegen versperd en moesten we terug. In Velp bij Arnhem werd ik toen ondergebracht op een politiebureau. Daar waren ze pas bevrijd en kwam ik terecht tussen N.S.B.ers en S.S.mannen. Ik moest een cel delen met een gewezen commissaris van politie, een oude grijze man die van alle kanten vernederd werd. De bedoeling was dat ik in Velp bleef, totdat de weg naar Doetinchem vrij was. Ik zal een week in die cel gezeten hebben toen er 's middags plotseling een geluid van buiten kwam dat geleek op machinegeweervuur. Het was vlakbij de plaats waar ik opgesloten zat. De commissaris dacht dat de politie aan het schieten was om de gedetineerden bang te maken. Doch ineens: Bom! Bom! Er kwamen knallen alsof er bommen vielen, de deur van de cel vloog met een knal naar binnen, het plafond kwam half naar beneden, de lucht was bedwelmd door kalk en kruitlucht. Ik vloog de cel uit, de oude commissaris achter mij aan, N.S.B.ers en S.S.mannen verspreidden zich. Plotseling hoorde ik een vrouw afgrijselijk schreeuwen, ik keek om naar de cellen, daar klemde een vrouw met een gezicht als de dood zich aan de binnenkant van de tralies vast. Ik liep terug, forceerde de celdeur die er al half uithing en nam de vrouw mee naar buiten. Daar zei ik haar te vluchten en maakte zelf dat ik weg kwam.

Niet ver van de plaats des onheils verborg ik mij in een zomerhuisje, er stonden daar oude stoelen en banken, ik kroop daar achter. Een kwartier nadien hoorde ik politiemannen en O.D.ers voorbijlopen op zoek naar de ontvluchte gevangenen. Ik hield me schuil tot de avond, toen kwam ik heel voorzichtig te voorschijn, keek goed rond en sloop op mijn buik naar het politiebureau terug en zocht daar een cape die ik had zien liggen onder het puin. Ik nam hem mee om de kou te we-

ren. Daarna ging ik voorzichtig voetje voor voetje verder, scherp luisterend naar elk verdacht geluid, omdat ik wel vermoedde dat er uitgekeken werd naar de gevangenen.

Na enkele uren kwam ik aan de buitenkant van het dorp Velp bij een boerderij, ik had honger en kroop door een kelderraampje naar binnen, stal twee weckflessen vlees, een kluit roomboter en een tarwebrood. Daarmee verdween ik de bossen in, die gelegen zijn voorbij Velp. Raapte wat takken bij elkaar en ging daar de hele dag onder liggen. De avond viel en ik ben maar weer opgestapt, ik wou over de IJssel terug naar huis. Zwemmen kon ik zo slecht dat ik niet durfde te wagen om er zo overheen te gaan. De hele nacht zocht ik de oever af naar een bootje, ik had geluk: vlakbij een kapotte brug, maar niet ver er vandaan liep een wacht met een geweer. Er was weinig maanlicht en ik kon de man goed zien, hij stapte op en neer en bleef soms stil staan luisteren. Als ik op mijn buik langs de dijk van de IJssel zou kruipen kon hij mij niet zien. Horen kon de wacht mij ook niet zo vlug, vanwege het water dat langs de palen borrelde die in een grote hoeveelheid daar in de stroming lagen. Ik wachtte tot hij het verst van mij verwijderd was en robde op mijn ellebogen naar het bootje. Het vaartuigje zat vastgemaakt met een touw aan een betonnen paal. Ik knoopte het heel voorzichtig los en hield het touw goed vast, want het stromend water zoog het bootje mee. Zachtjes liet ik mij op de bodem neerzakken en wachtte verder maar af wat er gebeuren zou. In korte tijd bereikte ik het midden van de stroom, ik keek over de rand en zag het silhouet van de trouwe wachter met zijn geweer tegen de lucht afsteken. Na zo'n 300 meter gedobberd te hebben nam ik de roeipanen en roeide naar de overkant, stapte uit en gaf de boot haar vrijheid. Als niemand iets om mij gaf, waarom ik wel om die boot.

Daarna liep ik richting van Nijmegen, overal door de velden, over prikkeldraad en sloten. Maar na een kilometer of drie gaf ik het op van vermoeidheid en verborg mij in een hooiberg die ver verwijderd was van enige huizen. Ik viel weldra in slaap, hoe lang ik gerust had weet ik niet, doch plotseling hoorde ik vlakbij kinderstemmen, ik dook dieper het hooi in doch de kinderen gingen in het hooi spelen en zagen mij toen liggen. Ik mopperde tegen hen dat ze mijn veevoeder bedierven, om de indruk te geven dat ik de eigenaar was. Ze gingen weg en verdwenen in een kromming van een straat. Ik had een voorgevoel dat het mis zou lopen, waarop ik uit de schuilplaats verdween. Het duurde geen tien minuten toen er al een vent met een band op me af kwam gefietst. Toen hij naderbij kwam, fietste hij langzamer en nam mij goed op. Ik stak snel mijn rechterhand in mijn jaszak om hem bang te maken voor een eventueel wapen. Hij was in het bezit van een karabijn. De opzet lukte, hij zei mij goedendag en peddelde verder, ik bleef hem boos aankijken. Een 200 meter verder stapte hij af en wachtte. Toen ik achter mij keek kwamen er nog meer mannen te voet en gewapend met stenguns aanzetten. Ik aan het hollen over velden en sloten, vlakbij waren stellingen waarin de Duitsers gevochten hadden, die wou ik bereiken, ik was daar vlakbij toen er geschoten werd, korte automatische stoten van een licht wapen, niet ver van mij vandaan spatte het zand omhoog. Door de schrik nam ik een duik en kwam in de stellingen terecht. De O.D.ers verspreidden zich en sloten mij in, telkens als ik mijn hoofd omhoog stak boven de zandheuvelds, volgden er salvo's. Ik kreeg het benauwd maar wou mijn vrijheid niet graag prijsgeven.

Literatuur

René Jagers, *De zwarte ruiter : een oostbrabantse bandiet 1945-1957*. (Amsterdam, 1982)